

Uddannelse og pædagogik i Grønland – mod nye horisonter

Carina A. L. Melgaard

cand.mag. i historie og globale studier

Underviser ved Perorsaanermik Ilinniarfik/Socialpædagogisk Seminarium,
Ilulissat, Kalaallit Nunaat/Grønland.

carina@pi.sps.gl

Socialpædagogisk Skole blev etableret i 1969 i Grønland med formålet om at uddanne socialpædagogisk personale til institutioner gennem kurser og kortere uddannelsesstilbud inden for det pædagogiske område. I 1977 startede det første hold af grønlandske socialpædagoger, som kunne tage en hel pædagoguddannelse i Grønland (Halvorsen, 2012; PI/SPS Historie). I dag hedder uddannelsesinstitutionen Perorsaanermik Ilinniarfik/Socialpædagogisk Seminarium (PI/SPS), og har cirka 300 studerende fordelt på forskellige kortere uddannelsesstilbud og efteruddannelser, samt den professionsrettede bacheloruddannelse til socialpædagog. Denne bacheloruddannelse er den eneste pædagoguddannelse i Grønland. Siden år 1995 er der blevet uddannet 369 socialpædagoger fra PI/SPS, som finder beskæftigelse inden for en bred vifte af velfærdssektoren.

Videregående uddannelse såvel som den sociale og pædagogiske sektor i Grønland har historisk set i høj grad været udviklet og tilpasset efter dansk forbillede og danske traditioner (Halvorsen, 2012: 8). Det faktum medfører også en række udfordringer og behov for at revurdere uddannelsessystemet. Dette bidrag ned i kompleksiteten af sprog, kultur, magtforhold og identitet i relation til uddannelse og pædagogik i Grønland i en postkolonial og dekolonial forståelsesramme. Artiklen behandler også potentialet for at styrke inkluderende praksisser, pædagogik og uddannelse i Grønland.

Historiske perspektiver

Selvom danske sprog- og kulturtiltag fra efterkrigstiden fortsat præger uddannelsesspørgsmål i Grønland i dag, er implikationerne af denne fortid stadig underbelyst i både forskningen og den offentlige debat. I 1950 vedtog den danske Rigsdag G50-politikken, et omfattende reformprogram, som havde til formål at øge velfærdsniveauet i Grønland. I 1953 blev Grønland et dansk amt i Arktis. Baggrunden for ændringerne var officielt motiveret af ønsket om modernisering og ligestilling med Danmark. G50-politikken medførte en betydelig danisering af det grønlandske samfund, idet målet var at forme Grønland i dansk forbillede (Arnfred, 2016; Olsen, 2005). På uddannelsesområdet resulterede reformerne i en prioritering af det danske sprog på

bekostning af det grønlandske. Adgang til videregående uddannelser blev lettere for dem, der mestrede dansk bedst (Olsen, 2005: 72-77). Den dag i dag er det afgørende at beherske dansk for at begå sig på videregående uddannelser i Grønland (Kristensen, 2021).

Erindringer om Grønland og Danmarks fælles fortid i perioden frem mod Hjemmestyrets indførelse i 1979 er komplekse og ambivalente. Det kommer til udtryk i modstridende opfattelser af danisering og modernisering – nogle ser det som "tab og frustration", mens andre betragter det som "gevinst og gode". Perioden medførte også splittelser blandt befolkningen i forhold til identitet, sprog og kultur (Christoffersen og Melgaard, 2020).

Nutidige udfordringer og behovet for nye tilgange til uddannelse og pædagogik

Det officielle sprog i Grønland er grønlandsk eller *kalaallisut*, og majoriteten (ca. 90 %) af befolkningen er *inuit*, som er fællesbetegnelsen for indfødte folk i Arktis, der taler sprog af inuit-sprogstammen. Danmark var forbillede for den massive velfærdsopbygning i Grønland fra 1950. Siden hjemmestyringen blev indført i 1979, har der været et politisk fokus på at 'grønlandisere' uddannelsesområdet. Men hvad betyder det for pædagogik og uddannelsesområdet i et land, at et andet sprog og et andet lands læringsforståelse fortsat er dominerende på videregående uddannelser?

Som nævnt indledningsvist er den pædagogiske professionsuddannelse i Grønland historisk blevet udviklet efter danske traditioner. Sidenhen har uddannelsen gennemgået flere forandringer mod en mere grønlandsk uddannelses- og professionsidentitet. Ligesom i andre postkoloniale samfund står uddannelsessystemet i Grønland over for komplekse udfordringer som følge af historisk arv og samfundsmæssige strukturer, hvilket betyder, at studerende kan føle sig fremmedgjorte i denne kontekst (Grønlands Forskningskommission, 2017).

Inspiration fra teori om sproglig imperialisme og dekolonial teori

Inden for postkolonial forskning kaldes det fænomen, at en kolonimagts sprog bliver dominerende i et tidligere koloniseret land for sproglig imperialisme. I værket *Linguistic Imperialism* (1992) afdækker Robert Phillipson, hvordan engelsk blev et dominerende sprog i store dele af verden. Han påviser, at engelsk blandt andet blev udbredt som i tidligere britiske kolonier i forbindelse med afkoloniseringsprocesser ud fra en diskurs om, at man ville "hjælpe" og "udvikle" landene til at blive moderne stater. Engelsk blev promoveret som "the language of development, modernity, and scientific and technological advance" (Phillipson, 1992: 11). Sproglig imperialisme er en underkategori af kulturel imperialisme, hvor aspekter af den dominerende kultur ofte overføres sammen med det dominerende sprog. Derudover knyttes sproglig imperialisme til en overordnet strukturel dominans inden for andre politiske områder. Ifølge Phillipson har sproglig imperialisme generelle karakteristika, uanset geografisk eller temporal kontekst, og derfor er hans forskning også relevant i en grønlandsk-dansk sammenhæng. En forståelse af hvordan det danske sprog påvirker magtforhold inden for uddannelse og pædagogik, kan identificere og udfordre eksisterende strukturer.

Eve Tuck og K. Wayne Yang er blandt de forskere, der har bidraget til diskussionen om dekolonisering af uddannelse. Deres bidrag til dekolonial teori og praksis har inkluderet kritik af konventionelle tilgange til uddannelse, hvor de har påpeget behovet for at bevæge sig væk fra eurocentriske og koloniale rammer (Tuck og Yang, 2012).

Den dekoloniale tilgang udfordrer traditionelle undervisningsmetoder og pædagogiske strukturer ved at fokusere på at dekonstruere magtstrukturer og styrke stemmer, kulturer og perspektiver, der historisk set har været marginaliserede. Dekolonial teori opfordrer til en kritisk refleksion over magtforhold, sproglig og kulturel dominans. I Grønlandsk kontekst kan dekolonial teori fungere som en katalysator for at redefinere uddannelsesstrukturer, der traditionelt har været præget af danske normer og værdier. Dekolonial teori lægger også vægt på behovet for at integrere lokale videnstraditioner og ikke-vestlige perspektiver i undervisningen. Overordnet set tilbyder dekolonial teori en ramme, der opfordrer til en bevidst nedbrydning af koloniale strukturer og fremmer et mere retfærdigt og inkluderende uddannelsesmiljø, der afspejler Grønlands historie og kultur.

Inkluderende læringsmiljøer og nye horisonter

Min undersøgelse i denne artikel er baseret på kvalitative interviews med studerende, undervisere og uddannelsesledelse ved Perorsaanermik Ilinniarfik, Socialpædagogisk Seminarium (PI/SPS). Jeg har interviewet fire ansatte og otte studerende. Ud af tolv informanter er der kun én, der har dansk som sit modersmål. Spørgsmålene er stillet på dansk. Til at interviewe de studerende, har jeg brugt fokusgruppeinterview som metode, både for at skabe tryghed blandt deltagerne, og for at give mulighed for, at de kunne tale sammen på grønlandsk om svarene. De studerende har desuden hjulpet hinanden med at oversætte deres svar ved behov.

På videregående uddannelsesniveau er flere undervisere dansksprogede, såkaldt tilkaldt arbejdskraft, hvilket bl.a. skyldes mangel på højtuddannede i Grønland. Informanterne påpeger, at flere i Grønland har svært ved at tilgå uddannelse på grund af manglende færdigheder i dansk. Det betyder også noget for muligheden for at udtrykke sig på sit modersmål, og nogle studerende fortæller, at de oplever en følelse af skam eller mindreværd grundet, at de føler deres danskfærdigheder ikke er gode nok. Størstedelen af pensum på videregående uddannelse er desuden undervisningsmidler, der er udviklet uden for Arktis, og de er derfor utilstrækkelige i forhold til at beskrive og imødekomme socialfaglige behov i Arktis (Interviewdata PI/SPS, 2024).

På PI/SPS har man et bevidst fokus på, at alle fag skal have et distinkt grønlandsk kultur- og samfundsperspektiv. I mine interviews har jeg spurgt, hvordan man fastholder og udvikler det med fokus på at skabe en uddannelse, der giver bedst mulig kvalitet for de studerede, og afspejler den virkelighed som de studerende møder i pædagogisk praksis. De interviewede fremhæver flere aspekter, hvor uddannelsesområdet allerede gør en indsats, og kan fortsætte med at udvikle sig i bestræbelsen på at nedbryde koloniale strukturer. Disse tendenser er observeret på PI/SPS, og kan også gælde for andre uddannelsesinstitutioner i Grønland.

Informanterne fremhæver, at det kræver mod og handling at have aktivt fokus på at gøre noget andet end det man plejer, og at udfordre nuværende magtstrukturer i uddannelsessystemet, hvor dansk sprog og til dels kultur forsat er dominerende. En underviser understreger: ”Det kræver både omtanke og mod, synes jeg, det her med at dekolonisere” (Interviewdata PI/SPS 2024). Det fremhæves, at dekolonisering ikke er ensbetydende med at lukke sig om sig selv, men derimod indebærer en kritisk refleksion over magtstrukturer og en aktiv nedbrydning for at fremme en uddannelse, hvor studerende føler sig inkluderet, og som både er lokalt forankret og åbner sig op mod globale perspektiver.

I informantsvarerne har jeg identificeret elleve centrale temaer. De første syv vedrører allerede eksisterende fokusområder eller igangsatte initiativer, mens de sidste fire temaer vedrører nye idéer til fremtidige udviklingsområder inden for uddannelse og pædagogik i Grønland. Med hensyn til de til aspekter, som man allerede har fokus på, fremhæver informanterne:

Æstetik og kunst som udtryksform

Brugen af kunst som et udtryksmiddel kan ophæve sproglige grænser og samtidig udtrykke kultur og identitet. Æstetiske udtryksformer kan skabe en platform, hvor identitet udfoldes på mangfoldige måder.

Styrkelse af det grønlandske sprog, kultur- og samfundsmæssige perspektiver

Informanterne understreger vigtigheden af, at de studerende aktivt anvender det grønlandske sprog i undervisningen, da de vil stå over for en grønlandssproget praksis som færdiguddannede pædagoger. Konkret indebærer det, at der afsættes tid i undervisningen til at tale grønlandsk og reflektere over, hvordan begreber og teorier i den dansksprogede litteratur relaterer sig til grønlandske forhold. Desuden kan der ved mundtlige eksamener ved PI/SPS anvendes tolk, hvis censor eller eksaminator er dansksproget, hvilket sikrer, at alle studerende kan udtrykke sig på deres modersmål, hvis de ønsker det.

Flere grønlandssprogede undervisere

Implementeringen af programmer, der støtter grønlandsktalende undervisere i at forfølge højere uddannelse, sikrer, at undervisningen forbliver forankret i det lokale sprog. Det styrker både underviserstaben i Grønland og sikrer, at undervisningen reflekterer et stærkt grønlandsk samfunds- og kulturperspektiv. Både studerende og ansatte fremhæver, at tilkaldte udefrakommende undervisere også er værdsat arbejdskraft. Samtidig betoner de vigtigheden af respekt og engagement fra udefrakommende undervisere i forhold til samfundet og kulturen på uddannelsesstedet.

Udvikling af arktisk pædagogik

Flere peger på, at en udvikling af arktisk pædagogik, som anerkender arktisk sprog, traditioner, sprog, kultur, etik, værdier og naturbaserede aktiviteter er centralt for at skabe en uddannelse, der ræsonnerer med de grønlandske studerende og det grønlandske samfund. Et centralt fokus er at etablere kultursensitive og stedsbaserede læringsformer, og den udviklingsproces er nystartet, og befinder sig kun lige i spirende udvikling. Vigtigheden af at fremme forskning om pædagogik i Arktis betones også.

Inddragelse af de studerende

Både ansatte og studerende fremhæver, at de studerende selv kan spille en afgørende rolle i forhold til at have en kritisk opmærksomhed på nedbrydelse af koloniale strukturer, og udvikle en uddannelse, der har fokus på at afspejle og reflektere grønlandske kultur og samfundsforhold.

Inddragelse af lokalsamfundet

Tæt samarbejde med lokalsamfundet skaber en forbindelse mellem uddannelsen og de faktiske behov og udfordringer i samfundet. Det skaber ikke kun relevans, men bidrager også til et bæredygtigt samspil mellem uddannelse og lokalsamfund.

Holistisk læring

En holistisk tilgang til læring, der involverer både kroppen og hovedet, sikrer en dybere forståelse og integration af viden.

Når det kommer til nye aspekter, der kan inspirere til fremtidige udviklingsområder inden for uddannelse og pædagogik i Grønland, fremhæver informanterne:

Strukturelle og politiske rammer for fastsættelse af læringsmål

På nuværende tidspunkt læner læringsmålene og niveauerne for læring i videregående uddannelser sig op ad den danske model. At have klare og lokale retningslinjer vil ikke kun styrke uddannelsessystemet, men også give mulighed for at tilpasse det til unikke behov og kulturelle kontekster i Grønland.

Flersprogethed

Integration af flere sprog på videregående uddannelser kan bidrage til sproglig diversitet og styrke internationale netværk, som forbereder de studerende til en mere globaliseret verden. Ud over at fremme kommunikation på tværs af kulturer, udvider det også mulighederne for at tilegne sig viden fra international forskningslitteratur. Flere informanter fremhæver, at inddragelse af engelsksprogede tekster og indførelse af engelsk som et ekstra undervisningssprog kan være fordelagtigt. Det påpeges også, at flere i den helt unge generation i Grønland (folkeskolealderen) er stærkere i engelsk end i dansk, hvilket kan tale ind i et behov for at udnytte denne sproglige styrke i uddannelsessammenhænge. En velafbalanceret tilgang er imidlertid afgørende for at sikre, at integrationen af engelsk ikke sker på bekostning af bevarelse og styrkelse af det grønlandske sprog og kultur.

Entreprenørskab

Integration af entreprenørskab i uddannelsen styrker ikke kun studerendes faglige færdigheder, men fremmer også innovation og iværksætterånd.

Brug af AI og andre digitale muligheder

Investering i AI kan muliggøre oversættelse af flere fagbøger til grønlandsk. Desuden fremhæves digitale uddannelsesmuligheder også som en mulighed for at skabe flere decentrale uddannelsesmuligheder. (Interviewdata PI/SPS 2024).

Afsluttende bemærkninger

At erkende fortidens betydning er afgørende, for at håndtere nutidens komplekse udfordringer og skabe en fremtid, hvor fokus på uddannelseskvalitet er central. Selvom kolonialisme og koloniale relationer er et følsomt emne, er det nødvendigt at tage fat på det for at sikre, at uddannelser fremmer udvikling, læring og trivsel. Som *qallunaaq* (dansk) i Grønland forsøger jeg at håndtere emnet med respekt, refleksion og integritet, og jeg erkender ydmygt, at jeg ikke besidder alle svarene. Min hensigt er blot at kaste lys over et vigtigt emne, som fortsat er underprioriteret i både forskningen og den offentlige debat om Rigsfællesskabet.

Aktuelle udfordringer, som sprogbarrierer og kulturel underrepræsentation, kan forstås i lyset af historiske daniseringspolitikker. Implementeringen af konkrete ændringer i uddannelsespraksis og politik er afgørende, for at skabe bæredygtige forandring i det grønlandske uddannelsessystem. Derfor mener jeg, at det er nødvendigt at revurdere uddannelsessystemet. Begrebet sproglig imperialisme muliggør en analyse af magtstrukturer inden for uddannelse og pædagogik i Grønland. Dekolonial teori åbner op for at udfordre eksisterende undervisningsformer og pædagogiske praksisser, og arbejder hen imod et inkluderende uddannelsesmiljø. Samlet set understreger artiklen behovet for en åben dialog om koloniale relationer for at forme en fremtid, hvor uddannelse prioriterer kvalitet og inklusion. Inddragelse af engelsk som et nyt tredje undervisningssprog på pædagoguddannelsen og andre videregående uddannelser tilføjer et interessant dimension til debatten om sprogpolitik i Grønland. Dette komplekse forhold mellem grønlandsk, dansk samt engelsk i lyset af koloniale magtrelationer, fortidsfortolkninger, nutidsforståelser og fremtidsforventninger kunne udforskes yderligere i en separat forskningsartikel, da det repræsenterer et væsentligt selvstændigt emne inden for pædagogik, sprog, kultur, magtforhold og identitet.

Litteratur

Arnfred, S. (2016). Sociale forhold og socialpolitik i Grønland. I: Møller, I. H. og Larsen, J. E. (red.), *Socialpolitik* (155-184). Hans Reitzels Forlag.

Christoffersen, C. og Melgaard, C. A. L. (2020). *Danisering af det grønlandske skolevæsen 1950 – 1979*, Specialeafhandling. Roskilde Universitet.

Grønlands Forsoningskommission (2017). Betænkning udgivet Grønlands Forsoningskommission, Nuuk, december 2017.
<https://www.ft.dk/samling/20171/almde/GRU/bilag/16/1832977/index.htm>

Halvorsen, K. (2012). Uddannelsestraditioner inden for socialpædagogik i et historisk perspektiv. I: Gytz Olesen, S. og Halvorsen, K. (red.), *Socialpædagogik i Grønland*. Perorsaanermik Ilinniarfik /Socialpædagogisk Seminarium.

Kristensen, T. (2021). Sprog i fokus: Kalaallisut (grønlandsk). *Sprog I Norden*, 49 (1), 110–116.

Melgaard, C.A.L. (2024). Interviewdata PI/SPS.

Olsen, T. Rosing (2005). *I skyggen af kajakkerne: Grønlands politiske historie 1939-79*. Forlaget Atuagkat.

Perorsaanermik Ilinniarfik /Socialpædagogisk
Seminarium, u. år. Historie
<https://pi.sps.gl/om-seminariet/historie/>

Phillipson, R. (1992) *Linguistic imperialism*. Oxford University Press.

Tuck, E. og Yang, K.W. (2012). Decolonization is not a metaphor. *Decolonization: Indigeneity, Education and Society*, 1(1), 1-40.